

Moderne slavernij

AUTEUR RUTH HOPKINS FOTOGRAFIE CARO BONINK

De opsporing van loverboys en vrouwenhandelnetwerken zou door de legalisering van de prostitutie vereenvoudigd worden. Door financiële overwegingen, prestatiedruk op politiekorpsen en politieke belangen blijkt echter niets minder waar.

Met 350 ramen en 125 bordelen is de prostitutie op de Wallen in Amsterdam een miljoenenbusiness. In 2000, toen de prostitutie werd gelegaliseerd, werd de jaarlijkse omzet van de prostituees geschat op 182 miljoen gulden, ongeveer 83 miljoen euro. Sinds de legalisering is prostitutie een regulier beroep. Prostituees hebben tegenwoordig allerlei arbeidsrechten en ze moeten belasting betalen. Door prostitutie uit de criminaliteits sfeer te halen, verwachtte men onder andere de controle op uitbuiting en andere misstanden te kunnen verscherpen. Het toezicht op de prostitutiebedrijven is verdeeld tussen de gemeenten en de politie. De gemeente verstrekt de vergunningen en de politie controleert of zich geen strafbare feiten voordoen. Acht van de zeventig agenten van het politiebureau Beursstraat voeren de zedencontroles uit. Als de verblijfspapieren niet kloppen, dan mag de vrouw niet meer werken. Is de vrouw minderjarig, dan sluit de gemeente de tent. Maar wie denkt dat het beruchte

Wallengebied sinds de legalisering geveiligd is van uitbuiting en geweld, heeft het mis.

Nu prostitutie legaal is, is ook het souteneurschap uit het wetboek van strafrecht geschrapt. Sindsdien is de politie niet langer bevoegd pooiers op te pakken die zich openlijk op de Wallen vertonen. Bij een vermoeden van misbruik en vrouwenhandel hebben zedencontroleurs niet de bevoegdheid om een onderzoek te starten en alleen speciaal daarvoor opgeleide agenten mogen aangiftes opnemen. De 'dienders van de straat' kunnen alleen signaleren en doorverwijzen naar de rechercheurs van de Jeugd en Zedenpolitie, maar die volgen hun tips wegens tijdgebrek vaak niet op.

Toch hebben opsporing en vervolging van vrouwenhandel volgens minister van Justitie Donner een landelijke prioriteit. Een landelijk officier coördineert de vervolging van mensenhandelzaken. Ook de in juli 2003 opgerichte Nationale Recherche en zes bovenregionale researcheteams hebben mensenhandel hoog op hun prioriteitenlijst staan. Desondanks blijkt het in de praktijk moeilijk om iets tegen gedwongen prostitutie te ondernemen.

Ron en Hans, twee zedencontroleurs op de Wallen, vertellen mij wat ze dagelijks aantreffen: meisjes die onder de blauwe plekken zitten, of die jongensnamen op hun borsten getatoeëerd hebben en pooiers die met harde hand hun territorium verdedigen. "We zitten hier middenin de moderne slavernij."

Loverboys en 'de Turken'

Uit de data van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel blijkt dat ongeveer driekwart van de slachtoffers van mensenhandel buitenlands is, voornamelijk uit het voormalige Oostblok en Afrika. In 2004 waren 59 van de 405 aangemelde slachtoffers bij de Stichting Tegen Vrouwenhandel van Nederlandse afkomst. Dat houdt meestal in dat zij slachtoffers zijn van loverboys: jonge jongens die kwetsbare meisjes versieren en hen na enige tijd onder dwang in de prostitutie laten werken. De loverboymethode valt in het wetboek van strafrecht onder mensenhandel, maar het is moeilijk om een wig te drijven tussen een meisje en haar loverboy. Zij heeft vaak een sterke band met hem en blijft soms ondanks zware mishandeling volhouden dat ze van hem houdt. Als ze geen aangifte doet, kan de Jeugd en Zedenpolitie niets beginnen.

Naast de loverboys was er op de Wallen een groep pooiers actief die bekendstond als 'de Turken'. Deze groep bestond uit Nederlandse en Duitse Turken en hun handlangers. Drie van hen startten op de Wallen een paar legale zaken: cafetaria King Döhner en het café Harley Heaven. Vanaf 1998 zetten zij een lucratieve handel op in vrouwen uit het Oostblok. In korte tijd kreeg de groep veel macht en rond 2000 vochten zij op de Wallen een territoriumstrijd uit met bendes uit Joegoslavië, Albanië en Rusland. In 2002 sloot een groep uit Mannheim, Dortmund en Berlijn zich bij hen aan. Manuela, een kamerverhuurster, vertelt: "Je zag steeds meer vrouwen met Halit, Nejat of Serdar op hun lichaam getatoeëerd. Dat was een signaal voor andere pooiers: afblijven." Tijdens een koude, natte nacht eind oktober 2004 maak ik samen met Hans een wandeling over de drukke Wallen. "Het meisje is een probleem," hoor ik een donkere man met een zwarte glimmende paardenstaart zeggen tegen een breed gespierde man met een blonde 'crewcut'. Ze lopen gejaagd langs ons heen en schieten een steeg in. "Die blonde jongen is een handlanger van een groep Duits-Turkse pooiers," vertelt Hans. "Hij staat gesignaleerd bij de politie. Hij schopte tijdens het EK voetbal een politieagent het

ziekenhuis in. Die andere is een loopjongen voor de Turken. De Duitsers en Turken vormen een hechte groep."

Aan het hoofd van de groep staan de broers Halit en Nejat Dürdan en hun neef Serdar. In 1998 streken deze broers uit Istanbul en de uit Dortmund afkomstige Serdar neer in Amsterdam. Ze verbleven eerst in een hotel met twee vrouwen die zij in de prostitutie lieten werken. Later brachten ze meer vrouwen naar Amsterdam. Acht pooiers en een wisselende groep handlangers, loopjongens en 'beschermers' lieten zich regelmatig op de Wallen zien. Nejat had de hersenen, was charmant en deed de zakelijke kant. Halit had de spierkracht. Serdar was een mooie man, gespierd en goed verzorgd. De vrouwen vielen voor hem. Hij was halverwege twintig en reed rond in een Porsche.

Loopjongens

"Hoe heet je?" vraagt Ron aan een loopjongen van de Dürdangroep. Hij kijkt hem strak aan. De jongen mompelt. "Mehmet." Het is een dikke jongen met een felgekleurde leren jas aan en een zonnebril op zijn hoofd. Mehmet staat met een andere jongen tegen de muur van een café geleund. Eerder die avond zagen we hem langs de ramen gaan. Af en toe stak hij zijn hoofd om de deur en pakte wat van de vrouwen aan.

"Wat doe je hier?"

"Niks, dat ziet u toch, we wachten op een vriend."

Ron controleert zijn papieren. Die zijn in orde. Bij een van de ramen waar Mehmet was gestopt, gaan Hans en Ron naar binnen. Een lang slank meisje staat in kanten ondergoed voor het raam. Ze ziet eruit als zestien. Hans vraagt of hij haar paspoort mag zien. "Waar kom je vandaan?" Het meisje kijkt hem niet-begrijpend aan. "Wan-

neer ben je in Amsterdam aangekomen?" Weer een hulpeloze blik. "When did you arrive? Wann sind sie angekommen?" Het meisje raakt in paniek, vlucht het kamertje uit en komt terug met een andere vrouw. In een paar woorden Duits legt zij uit dat ze beiden uit Slowakije komen. Het meisje is net negentien. Alle papieren zijn in orde: de inschrijving bij de Kamer van Koophandel, uittreksels, immigratiepapieren. In een hoek van het kamertje bijt ze op haar nagels en kijkt toe hoe haar vriendin in het Duits worstelt met de vragen van de agenten. Hans en Ron lopen de koude nacht in. "Hoe kan een negentienjarig meisje dat de taal niet spreekt al die papieren hebben geregeld?"

"Mehmet, die dikke, is een van de loopjongens van de Turkse groep. Hij brengt de vrouwen en regelt alles voor ze," zegt Manuela. 'Zij houdt 'de kasten' bij, maakt ze schoon, haalt de huur op en kent iedereen die woont en werkt op de Wallen. "Mannen mogen geen kamer voor een vrouw huren, dat moeten ze zelf doen. Op die manier hoopt men pooiers te weren." Ze trekt er een cynisch gezicht bij. "Maar de pooiers hebben hier de zaken in handen. Mehmet kwam een keer met een andere man en een Bulgaars meisje. Zij nam haar rassen mee achter het raam, alsof ze hier echt nét was aangekomen. Ik zag dat zij niet wilde werken. De hele avond wachtten die mannen voor haar raam, controleerden of zij wel genoeg klanten kreeg. 's Ochtends moest ze weer met hen mee."

Politieonderzoek

Ron drong bij het wijkteam een jaar lang aan op een opsporingsonderzoek naar deze groep en had uiteindelijk succes. Er werd een team van vier man op de zaak gezet. Drie rechercheurs en Hans begonnen in januari 2003 de Turks-Duitse organisatie in kaart te

brengen. Ze kwamen erachter dat zij ook marihuana en cocaïne naar Duitsland smokkelden, maar hun voornaamste bezigheid was vrouwenhandel. Een Nederlander reed voor hen op en neer naar Sint Petersburg, haalde daar vrouwen op uit diverse Oost-Europese landen en bracht ze naar Nederland. Een Nederlandse jongen van Turkse afkomst kwam regelmatig in Polen om vrouwen te ronselen. Van de vrouwen uit Rusland, Bulgarije, Polen, Roemenië en Slowakije die in Nederland arriveerden, werden de paspoorten afgepakt. De groep regelde verblijfsvergunningen voor hen of ze kregen vervalste paspoorten. Ze werden aan het werk gezet op de Wallen. Daarnaast intimideerden en bedreigden zij vrouwen die al op de Wallen werkten. Ook zij moesten voor hen gaan werken.

Ze creëerden een controlesysteem waarmee de vrouwen 24 uur per dag in de gaten werden gehouden. Met enkele vrouwen knoopten ze relaties aan. Zij genoten bepaalde privileges en kregen status binnen de groep. Deze 'vriendinnen' huurden kamers op strategische locaties waar ze zicht hadden op een groot aantal andere ramen waar de nieuwe Oost-Europese vrouwen werden neergezet. De vrouwen moesten ook regelmatig werken in Alkmaar, Antwerpen en Duitsland waardoor ze geen band konden opbouwen met buurtbewoners of de politie.

"Het onderzoek was een fantastisch fiasco," zegt Hans. De rechercheurs richtten zich niet op het verzamelen van aangiftes van vrouwen, want dat zou te lang duren. Wel taptten ze telefoons. "Ik heb voorgesteld niet alleen de telefoons, maar ook hun internetverkeer te tappen," vertelt Hans. "Wij kregen namelijk op een gegeven ogenblik te horen dat een groep vrouwen de volgende dag naar Antwerpen zou worden gebracht voor een borstvergroting, zonder dat wij daar ooit iets over hadden gehoord. Ze moeten het via e-mail of MSN hebben besproken." Maar de projectleider vond het tappen van internet niet nodig. Hans stelde voor een aantal Bulgaarse vrouwen te volgen die naar Amsterdam waren gebracht en aan het werk gezet. Weer was het antwoord: geen tijd, te ingewikkeld.

Eind juni 2003 kreeg het researcheteam te horen dat ze de zaak moesten afsluiten. Op dat moment waren ze nog volop bezig. Begin juli verrichtten ze overhaast enkele arrestaties. Vijf mannen, onder wie de broers Dürdan en Serdat, en een vrouw werden aangehouden, maar de officier van justitie vond het bewijsmateriaal te mager. Halit stond dezelfde dag alweer op straat, de anderen waren na twee dagen weer op vrije voeten.

"Wij worden geacht te 'scoren'. Er moeten meetbare prestaties worden geleverd," zegt Hans. Volgens nieuwe criteria mogen rechercheonderzoeken niet langer dan drie maanden duren. Het enige tastbare resultaat was de sluiting van cafetaria King Döhner en de bar Harley Heaven, maar het onderzoek kon worden ingevoerd als 'opgelost'. "Men gaat over tot de orde van de dag."

Politieonderzoek naar vrouwenhandel werd vroeger anders aangepakt. De recherche kreeg ruim de tijd om een vertrouwensband met de vrouwen op te bouwen, waardoor uiteindelijk de bendes konden worden opgerold. Na de IRT-affaire stelde de parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden het langdurig doorrechercheren aan de kaak, waarna de 'korte klappen' methode in zwang kwam. De politie moest niet doorspeuren tot de top van een crimineel netwerk blootgelegd was, maar meteen ingrijpen. Het arresteren van handlangers, loopjongens en koeriers zou de hele criminele organisatie destabiliseren, was de gedachte. Die trend is doorgezet. Het accent is verschoven naar het 'tegenhouden' van criminelen en zoveel mogelijk boetes en aanhoudingen 'scoren'. De Turkse groep op de Wallen werd opgejaagd en weggepest om te voorkomen dat ze hun misdrijf

ven pleegden. De groep-Dürdan verplaatste de onderneming naar Utrecht en heeft nu stevig voet aan de grond in de prostitutie van Antwerpen.

Politiek

Het 'resultaten scoren' past in een politieke trend die is ingezet met de Fortuyn-revolte en heeft aan kracht gewonnen onder de dreiging van terrorisme. Een hardere, repressieve aanpak moet leiden tot een zo groot mogelijk gevoel van veiligheid onder de burgers. Het veiligheidsprogramma 'Naar een veiliger samenleving' (2002) van de kabinetten Balkenende opent: "De door veel mensen ervaren onveiligheid is ontoelaatbaar. De ergernis over berovingen, geweld, vernielingen en overlast is vaak zeer groot. (...) Het kabinet ziet het als een centrale beleidsopdracht om werk te maken van deze indringende roep vanuit de samenleving." In juli 2003 sloten de ministeries van Binnenlandse

Zaken, Justitie en de korpsbeheerders daarom een prestatieconvenant. Dit houdt in dat de politie in 2006 180.000 meer bekeuringen moet uitschrijven dan in 2002 en 40.000 zaken meer moet aanbrengen bij het Openbaar Ministerie. De Amsterdamse politie moet het aantal boetes opvoeren met bijna 22.000 per jaar en 4.800 misdrijven meer oplossen. Als het korps de doelstelling niet haalt, krijgt het een korting op het budget. Hierdoor ligt de nadruk tegenwoordig sterk op het aanpakken van criminaliteit waarmee de burger in de publieke ruimte wordt geconfronteerd en krijgen ingewikkelde zaken waarbij succes niet gegarandeerd is minder prioriteit. Vrouwenhandel is moeilijk te bewijzen en speelt zich bovendien niet af in de openbare ruimte. De bestrijding van mensenhandel en gedwongen prostitutie komt in 'Naar een veiliger samenleving' nauwelijks aan bod. Er wordt alleen aangegeven dat de vreemdelingenpolitie meer capaciteit krijgt voor de opsporing van migratiecriminaliteit. Daaronder vallen mensenhandel én -smokkel én illegale immigratie.

De Amsterdamse burgemeester Cohen is een pleitbezorger van het 'tegenhouden' en hinderen van criminelen en beschouwt het uitzetten van illegale prostituees als een vorm daarvan. Verschillende internationale verdragen, richtlijnen en kaderbesluiten verbieden Nederland echter om slachtoffers van vrouwenhandel zomaar uit te zetten. Daarom wordt er gegoocheld met begrippen en zijn de vrouwen beurtelings dader en slachtoffer. In 2002 zei Cohen naar aanleiding van de uitzetting van honderd vrouwen uit Amsterdam: "Het uitzetten van illegale prostituees is niet primair bedoeld om vrouwenhandel tegen te gaan. De belangrijkste reden is dat de vrouwen iets doen wat verboden is, namelijk werken zonder werkvergunning. De meest effectieve manier om daar een eind aan te maken is door ze uit te zetten. Het uitzetten van prostituees kan je zien als een vorm van tegenhouden. De vrouwen komen buiten het bereik van de vrouwenhandelaars en daardoor kunnen die hen niet langer uitbuiten."

Eerder noemde Cohen hen echter vrouwen die redding en bescherming behoeven: "Internationale vrouwenhandel komt vaak voort uit armoede en het gebrek aan economische mogelijkheden in de

landen van herkomst. De ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen maken dat meestal meisjes en vrouwen hier slachtoffer van worden. Economische ontwikkeling en emancipatie van vrouwen zijn belangrijke factoren die deze vorm van slavernij uiteindelijk de wereld uit zullen helpen."

Vrouwenhandel! Slavernij! Het zijn morele mammoetbegrippen die er niet om liegen. De wil om de onvrijwillige prostitutie aan te pakken is er wel, maar financiële afwegingen, prestatiedruk en politieke belangen vermoeilijken de opsporing ervan.

De praktijk is verontrustend. "Aangiftes liggen overal in Nederland te verstoffen," zegt Ron aan zijn bureau in bureau Beursstraat. Hij slaat met zijn hand op een stapel papier. "Kijk, ze gaan zo de la in." Wijzend op een map: "Dit meisje deed aangifte van twee verdachten die haar in de prostitutie dwongen. Een van die jongens was Turks en zou door zijn banden met de Grijze Wolven ook vuurwapengevaarlijk zijn."

De jongens lieten haar werken in Utrecht, Eindhoven, Enschede en Amsterdam. Nooit bleef ze lang op één plek. De zedencontroleurs op de Wallen wonnen haar vertrouwen en uiteindelijk wilde ze aangifte doen. Vrijwel direct daarna bedreigden haar pooiers haar met de dood en dook ze onder. "Ik heb de zaak doorgegeven aan de Jeugd en Zedenpolitie, maar ze hebben er geen aandacht aan kunnen besteden." Het meisje belde vanuit haar onderduikadres in Eindhoven regelmatig met bureau Beursstraat, maar niemand kon iets voor haar doen. "Wij laten haar stikken, maar in het systeem is deze zaak ingevoerd als 'opgelost' omdat er wel iets aan gedaan is." Uiteindelijk lukte het Ron deze zaak onder te brengen in een andere regio, waar hij wel met succes kon worden afgerond.

Ruth Hopkins (ruth.hopkins@wanadoo.nl) is internationaal jurist en onderzoeksjournalist. In oktober 2005 publiceerde zij 'Ik laat je nooit meer gaan': een boek over vrouwenhandel in Nederland. Het werd uitgegeven bij De Geus (Breda). Dit artikel is een bewerkt fragment.

Literatuurselectie

Ministerie van Justitie & Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2002) Naar een veiliger samenleving, Den Haag.

Hopkins, R. (2005) Ik laat je nooit meer gaan. Breda: De Geus.

Bovenkerk, F. et al (2004) Loverboys of modern pooierschap in Amsterdam. Utrecht: Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.

Er wordt gegoocheld met begrippen. Vrouwen zijn beurtelings dader en slachtoffer.